

УДК 343.112 (477)

Азарова М. В., аспірант кафедри кримінального процесу Донецького юридичного інституту МВС України

Участь прокурора у процедурі початку кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення

У статті розглядаються певні аспекти процесуальних повноважень прокурора під час початку кримінального провадження у приватній формі обвинувачення. Аналізується процедура початку прокурором кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення за умов знаходження потерпілого у стані, що не дозволяє йому самостійно відстоювати особисті права та інтереси.

Ключові слова: приватне обвинувачення, принцип публічності, принцип диспозитивності, залежний стан потерпілого, безпорадний стан потерпілого, початок провадження.

В статье рассматриваются некоторые аспекты процессуальных полномочий прокурора во время начала уголовного производства в частной форме обвинения. Анализируется процедура начала прокурором уголовных производств в форме частного обвинения в условиях нахождения пострадавшего в состоянии, не позволяющем ему самостоятельно отстаивать личные права и интересы.

Ключевые слова: частное обвинение, принцип публичности, принцип диспозитивности, зависимый состояние пострадавшего, беспомощное состояние потерпевшего, начало производства.

The article discusses some aspects of procedural powers of the Prosecutor during the start of criminal proceedings in the form of a private prosecution. We analyze the procedure beginning prosecutor of criminal proceedings in the form of a private prosecution under finding the victim in a state that does not allow him to defend their own personal rights and interests.

Key words: private prosecution, the principle of publicity, the principle of optionality, dependent condition of the victim, the victim's helpless condition, the start of production.

Реформування національної системи кримінального судочинства відбувається на тлі досягнень і традицій вітчизняної кримінальної процесуальної науки та законодавства, а також на європейських цінностях щодо захисту прав та основоположних свобод людини і громадянина та положеннях міжнародних угод, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Все це обумовлює розробку нових стандартів процесуальної діяльності учасників кримінального провадження, що відбувається у контексті визначених Україною ключових концептуальних напрямків, одне з пріоритетних положень з яких займає напрямок гуманізації національного кримінального процесу. Це перш за все пов'язано з тим, щоб повернути довіру суспільства до правоохоронних органів та суду та перетворити усталене у суспільстві сприйняття цих органів виключно як суб'єктів кримінальних переслідувань та репресій у сприйняття їх як частину механізму захисту та відновлення порушених прав та свобод.

У руслі цих перетворень законодавчо визначені загальні засади кримінального провадження, виконання яких забезпечується силою закону. Побудова кримінальних процесуальних правовідносин на цих засадах має відбуватись із неухильною реалізацією кожного з визначених законодавцем принципів. Тим більш відсутність імперативного припису щодо пріоритетності використання якій-небудь з засад означатиме цілковиту їх рівність на регулювання всіх без винятку кримінальних процесуальних відносин у кримінальному провадженні. У цьому сенсі законодавчо забезпечений

паритет впливу принципів диспозитивності та публічності на регулювання кримінальних процесуальних відносин у кримінальних провадженнях враховуючи кримінальні провадження у формі приватного обвинувачення. Проте законодавчо визначений баланс впливу приватних та публічних інтересів на вирішення кримінальних конфліктів у формі приватного обвинувачення в окремих випадках призводить до наслідків, які не кращим чином впливають на процес захисту та відновлення прав потерпілих осіб з боку держави. Серед подібних негативних наслідків слід визнати беззастережну залежність позиції прокурора щодо початку кримінального провадження у формі обвинувачення від позиції потерпілого, навіть за умов, коли останній знаходиться у стані, що унеможлиблює самостійний захист та відновлення ним своїх прав та інтересів. Вказане й обумовило вибір напряму наукового пошуку.

Питання участі прокурора у процедурі початку кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення розглядалось у роботах таких вчених, як: С.В. Горлова, В.В. Дорошков, В.С. Зеленецький, І.П. Корякін, Д.О. Пилипенко, П.В. Шумський, Ф.М. Ягофаров, В.В. Яковенко та інші.

Згідно вимоги ст. 477 КПК України, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення розпочинається прокурором лише на підставі заяви потерпілого. Жодних інших підстав початку кримінального провадження прокурором закон не передбачає. З цього приводу слід згадати, що відповідно до положення, яке було відображено у ч. 3 ст. 27 КПК від 1960 року, якщо справа про злочини визначені у чч. 1 та 2 вказаної норми мають особливе громадське значення, а також якщо потерпілий через свій безпорадний стан, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може захистити свої законні інтереси, прокурор порушував кримінальну справу і за відсутності скарги потерпілого. Під час розробки нового КПК, вказані положення не були враховані авторами та відповідно не містяться у процесуальних нормах, що регулюють участь прокурора у кримінальних провадженнях у формі приватного обвинувачення. З цього приводу доречно, зазначити, що вищевказані умови щодо початку прокурором кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення містяться у КПК Російської Федерації, де у ч. 4 ст. 20 зазначено, що кримінальні справи, які зазвичай порушуються за заявою потерпілого можуть порушуватись й за відсутності відповідної заяви потерпілого у випадку знаходження цієї особи у залежному або безпорадному стані, а також з інших причин не може захищати свої права [6]. Законодавець Білорусії також окреслив подібні умови участі прокурора в кримінальних провадженнях приватного обвинувачення. Так, відповідно до ч. 5 ст. 26 КПК Республіки Білорусь (далі — КПК РБ), прокурор вправі порушувати кримінальні справи, які зазвичай починаються виключно за наявності заяви потерпілого, за умов якщо вони зачіпають суттєві інтереси держави та суспільства або вчинені у відношенні до особи, що знаходиться у службовій або іншій залежності від обвинуваченого, а також з інших причин не здатної самостійно захищати свої права та законні інтереси. Виняток у цьому випадку становить встановлене законом обмеження щодо втручання прокурора у справи щодо злочинів, які були вчинені членами родини потерпілого, близькими родичами або особами, яких потерпілий вважає близькими (ч. 3 ст. 26 КПК РБ) [4].

Продовжуючи розгляд цього питання слід навести позицію законодавця Республіки Казахстан, яка виглядає досить своєрідно. Відповідно до ст. 32 КПК Республіки Казахстан (далі — КПК РК) кримінальне провадження, залежно від тяжкості злочину, здійснюється у приватному, приватно-публічному та публічному порядку. Так, відповідно

до ст. 33 КПК РК, прокурор уповноважений порушити провадження у справі приватного обвинувачення за відсутності скарги потерпілого, якщо діяння зачіпає інтереси особи, яка знаходиться у безпорадному або залежному стані, а також з інших причин не здатна самостійно скористатись належними їй правами. Однак, відповідно до ст. 34 КПК РК, прокурор уповноважений порушити провадження у справі приватно-публічного обвинувачення й за відсутності скарги потерпілого не лише за умов аналогічних до проваджень із приватною формою обвинувачення, а також й за умови якщо справа суттєво зачіпає інтереси інших осіб, суспільства або держави [5].

У новому КПК України від 2012 року законодавцем не передбачене положення щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення прокурором за відсутності заяви потерпілого. Таким чином, вся процедура кримінального провадження цілком залежить від ініціативи потерпілого. Таке положення чинного КПК виглядає вельми обґрунтованим враховуючи ту кількість критики, якої піддавались положення КПК від 1960 року, які дозволяли прокурору порушувати кримінальні справи приватного обвинувачення та втручатись у кримінальні провадження попри волю потерпілого (чч. 3, 4 ст. 27 КПК). І.П. Корякін досліджуючи вказане питання зазначає, що за всіма правопорушеннями, які вчиняються відносно окремої фізичної особи, кримінальне провадження має здійснюватись лише за приватною ініціативою потерпілого [3, с. 154]. Аналогічної позиції дотримується С.В. Горлова, яка наголошує, що держава надає громадянам право самостійно вирішувати питання щодо злочинності або не злочинності діяння, тому що це є виключно суб'єктивною сферою та втручання держави в особі відповідних органів принесе шкоду ніж користь [1, с. 182].

Отже, враховуючи погляди науковців щодо збільшення впливової ролі принципу диспозитивності під час вирішення кримінальних конфліктів, а також беручи до уваги положення Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України № 311/2008 від 08.04.2008 (далі – Концепція реформування кримінальної юстиції) щодо підвищення процесуального впливу потерпілого як сторони обвинувачення на реалізацію однойменної процесуальної функції, законодавець вирішив оптимізувати процесуальний статус потерпілого як представника сторони обвинувачення шляхом збільшення його впливу на процедуру порушення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення [7].

Проте такий крок вітчизняного законодавця щодо безумовного, особистого розпорядження потерпілим процедурою початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, на нашу думку, має певні суттєві недоліки. Так, результат аналізу змісту ст. 477 КПК України, дозволяє стверджувати, що законодавець до кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення відніс не лише справи щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості, а також, тяжкі та особливо тяжкі злочинні діяння.

Якщо позицію законодавця щодо ставлення у цілковиту залежність прокурора від волі потерпілого щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за кримінальними правопорушеннями невеликої тяжкості, а в окремих випадках середньої тяжкості, ще можна сприйняти як обґрунтовану цілковитим піклуванням правами та інтересами потерпілої особи, то щодо кримінальних правопорушень більшої тяжкості такі обґрунтування вже не виглядають достатньо переконливими. Як на наш погляд, за цих умов існує ризик того, що зазначені кримінальні правопорушення залишаться поза увагою правоохоронних органів та суду, а відповідно

особа, яка їх вчинила не отримає жодного покарання. Причиною цьому може бути будь-які внутрішні або зовнішні фактори, що формуватимуть особисту позицію потерпілого та переконання щодо звернення до правоохоронних органів із заявою або відмови від цього.

Приділяти детальну увагу розгляду різноманітності цих самих факторів ми не будемо. З цього приводу слід лише декілька слів висловити стосовно негативних наслідків, які неодмінно виникатимуть за умов надання потерпілому практично необмеженого права розпоряджатись початком кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Отже, як на наш погляд, цілком та безумовно покладатися на волю потерпілого щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення не слід.

Так, не важко змоделювати ситуацію за якої особа, що постраждала від вчиненого кримінального правопорушення знаходитиметься у важкому психотравмуючому стані та чекати від такої особи якихось активних дій щодо своєчасного сповіщення прокурора щодо цієї протиправної події не слід. Особливо, як на наш погляд, це стосується особистого стану потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. Звичайно, потерпілій особі може знадобиться деякий час щоб усвідомити та адекватно сприйняти подію, що сталась, а після цього прийняти рішення щодо звернення до прокурора стосовно відкриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Однак, час, що може минути з моменту вчинення злочину та до звернення постраждалої особи до прокурора, у будь-якому разі негативно впливатиме на такі фактори як своєчасність, всебічність повнсть дослідження всіх обставин кримінального правопорушення та відповідно ставитиме під загрозу фактор розкриття злочинної дії. П.В. Шумський з цього приводу влучно зазначає, що у справах порушених у день надходження сигналу про злочин, по «гарячих слідах» розкривається 60% злочинів, на другий день – 16%, а на третій – тільки 5% [8, с. 121]. Це додатковий раз підкреслює наскільки негативним може бути фактор зволікання щодо своєчасного звернення потерпілого до представників правоохоронних органів. Знов таки повторимось, що мова у цьому випадку може йти щодо тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, окремі з яких законодавцем віднесені до кримінальних проваджень приватного обвинувачення.

Як один з шляхів виправлення цієї ситуації, як на наш погляд, є перегляд законодавчого положення щодо віднесення кримінальних правопорушень із тяжким та особливо тяжким ступенем тяжкості, які на теперішній час відносяться до проваджень із приватною формою обвинувачення, до проваджень із публічною формою обвинувачення. На нашу думку, доля кримінальних проваджень із вказаними категоріями кримінальних правопорушень має перш за все залежати від позиції держави у особі компетентних посадових осіб, прокурора, слідчого, судді тощо, які мають здійснювати досудове розслідування та судове провадження за вказаними провадженнями у межах визначеного кримінального процесуального закону завдання.

Відносно цього питання також слід підкреслити, що беззастережна залежність процедури початку прокурором кримінального провадження у формі приватного обвинувачення від особистої позиції потерпілого, як вважаємо є нічим іншим як законодавчо закріпленого дисонансу між використанням у межах кримінального провадження принципів диспозитивності та публічності у бік необґрунтованого збільшення

сфери впливу диспозитивності у кримінальному процесі. Як ми вже зазначали, таке положення шкодитиме не лише суспільним інтересам, ставлячи під сумнів ефективність боротьби із злочинністю, а й одночасно від цього страждатимуть й самі потерпілі. По-перше, у разі своєї пасивності, вони стають свідомими співучасниками створення обстановки безкарності злочинних діянь у суспільстві. По-друге, позбавляються можливості законних та дієвих шляхів захисту та відновлення своїх прав та інтересів, які постраждали внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, як на наш погляд, повністю ставити у безумовну залежність від волі потерпілого повноваження прокурора щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення було б недоцільним. Звичайно під час вирішення цього питання, як на наш погляд, слід діяти досить виважено та не впадати в крайнощі. З одного боку, не може бути виправданим надання прокурору практично необмеженої можливості втручатись у кримінальні конфлікти із приватною формою обвинувачення керуючись достатньо аморфним визначенням у вигляді особливого громадського значення зазначених кримінальних правопорушень (чч. 3, 4 ст. 27 КПК від 1960 року). З іншого боку, не виглядає досить переконливим положення щодо позбавлення прокурора будь-якої можливості особисто впливати на початок провадження у формі приватного обвинувачення (ч. 1 ст. 477 КПК від 2012 року).

На нашу думку, за для коректного, у процесуальному сенсі, вирішення питання щодо уповноваження прокурора розпочинати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення слід якомога обережно проводити межу, що розділяє сферу приватних інтересів у справі та стан публічної доцільності участі держави у цьому провадженні. За цих умов завданнями подібного умовного розмежування є: 1) збереження сфери недоторканості особистих прав та інтересів потерпілих від зайвого державного втручання; 2) надання можливості державі безперешкодно та всебічно виконувати процесуальне завдання визначене ст. 2 чинного КПК України.

Як на наш погляд, забезпечити виконання зазначених елементів можливо за наступних умов. Так, на нашу думку, було б доцільним забезпечити домінуючу реалізацію принципу диспозитивності із наданням права потерпілим щодо ініціації процедури кримінального провадження за окремими злочинними діяннями невеликої або середньої тяжкості, що відносяться до таких розділів КК України: Розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи»; Розділ IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи»; Розділ V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»; Розділ VI «Злочини проти власності»; Розділ VII «Злочини у сфері господарської діяльності»; Розділ X «Злочини проти безпеки виробництва»; Розділ XI «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту»; Розділ XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян»; Розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно — обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку».

Однак, надання принципу диспозитивності пріоритетного значення під час вирішення питання щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за вказаними категоріями злочинів не повинно одночасно свідчити про остаточне відсторонення прокурора від участі у цьому аспекті кримінального провадження. У ч. 3 ст. 27 КПК від 1960 року, поруч із положенням, яке неодноразово піддавалось критиці науковцями щодо втручання прокурора в кримінальні провадження у формі приватного обвинувачення у вигляді особливого громадського

значення цих кримінальних правопорушень, існував, як на наш погляд, й досить обґрунтований привід порушення цих справ прокурором за відсутності заяви (скарги) потерпілого. Мова у даному випадку йде про порушення прокурором кримінальних справ приватного обвинувачення за умов знаходження потерпілого у безпорадному стані, залежності від обвинуваченого чи з інших причин, що унеможливають захист потерпілим своїх законних інтересів.

На нашу думку, зазначений привід для прокурора втрутитись у кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення в жодному разі не порушує баланс реалізації принципів диспозитивності та публічності у кримінальних провадженнях у формі приватного обвинувачення. У цьому випадку прокурор бере на себе обов'язок почати кримінальне провадження у справі та здійснювати кримінальне переслідування винної особи, оскільки потерпілий знаходячись в безпорадного або залежного стані позбавлений практичної можливості, в силу внутрішніх або зовнішніх факторів, зроби це особисто.

Як на нашу думку, під час створення нового КПК, ці положення слід було б зберегти, оскільки за цих умов держава у особі прокурора як ніколи демонструватиме піклування щодо осіб, які особливо знаходяться у вразливому стані та потребують захисту своїх прав та інтересів з боку держави. Дійсний прояв турботи щодо прав та інтересів потерпілих осіб не був би зайвим, враховуючи аналогічний прояв турботи з боку прокурора у вигляді подання цивільного позову відносно осіб, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права (п. 12 ч. 1 ст. 36 чинного КПК). На наш погляд, не існує принципових перешкод впровадження аналогічного положення у якості додаткового приводу щодо початку прокурором кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Розглядаючи питання участі прокурора у процедурі початку кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення, окрему увагу слід приділити заяві потерпілого як приводу щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Відповідно до ст. 477 КПК, прокурор розпочинає кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення за наявності заяви потерпілого. Аналізуючи зміст цієї норми досить складно стверджувати щодо процесуальної форми заяви потерпілого. Закон з цього приводу не роз'яснює, яка саме маєтись на увазі форма подання заяви. Чи мова йде про письмову або усну форму? Або, взагалі, закон допускає прийняття прокурором до розгляду як ту чи іншу форму заяви щодо вчинення кримінального правопорушення?

За для вирішення цього питання слід звернутись до іншою процесуальної норми, що регулює аналогічне питання. Так, у ст. 214 КПК зазначено, що ... прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення ... зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

У змісті цієї процесуальної норми законодавець використовує два окремих процесуальних приводи початку кримінального провадження: 1) заява; 2) повідомлення. Однак, у ст. 25 КПК законодавець доходить висновку щодо тотожності заяви та повідомлення про злочин, при цьому також жодним чином не визначаючи форму складання цих процесуальних документів.

Слід згадати, що подібних непорозумінь не було у змісті КПК від 1960 року. Так,

у ст. 95 КПК від 1960 року законом визначалась як письмова так й усна форма подання заяви чи повідомлення про злочин. У свою чергу ст. 251 КПК закріплювала письмову форму скарги у порядку приватного обвинувачення.

Отже за для якомога коректного визначення форми прийняття прокурором заяви в порядку приватного обвинувачення у межах чинного КПК, слід звернутись до нормативного документу, який регулює загальне питання у контексті звернення осіб до органів державної влади. Так, відповідно до ч. 3 ст. 3 ЗУ «Про звернення громадян» заява ототожнюється із іншим терміном — «клопотання» та у свою чергу визначається як звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності [2].

Також слід зазначити, що відповідно до цієї норми, термін «клопотання» визначається саме як письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо. Отже, внаслідок розгляду вищевказаних нормативних документів, слід зазначити, що чинне законодавство уповноважує прокурора щодо початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення лише за умов надходження до нього відповідної заяви виключно у письмовій формі.

Продовжуючи розгляд цього питання доцільно навести точку зору провідного вітчизняного науковця П.В. Шумського. Так, він поділяє погляди авторів КПК від 1960 року та цілком вбачає існування у чинному кримінальному процесуальному законодавстві також й усної форми подання заяви про злочин. На думку науковця, письмову форму звернення до правоохоронних органів слід зберегти виключно для юридичних осіб різної форми власності [8, с. 123].

У контексті розгляду цього питання, ми хотіли б висловити свою особисту думку. На наш погляд, письмова форма заяви (скарги) у порядку приватного обвинувачення, що була закріплена у ст. 251 КПК від 1960 року перш за все була продиктована змістовністю та складністю самої заяви (скарги). Відповідно до зазначеної процесуальної норми скарга у порядку приватного обвинувачення повинна була відповідати вимогам встановленим законом до обвинувального висновку (стст. 223, 224 КПК від 1960 року).

Враховуючи той факт, що суд приймаючи подібну скаргу визначав межі подальшого розгляду кримінальної справи та призначав обвинувальний вирок цілком спираючись на зміст обвинувальної тези, що містилась у зазначеній скарзі, то в цілому вимога закону до письмової форми її складання була цілком обґрунтованою. Проте, за умов набуття чинності нового КПК України, процедуру кримінального провадження у формі приватного обвинувачення фактично уніфікували із провадженням у публічній формі обвинувачення, за виключенням обов'язкової наявності ініціативи потерпілого у вигляді відповідної заяви. Враховуючи цей факт, як на наш погляд, було б доцільно впровадити у КПК положення, яке б дозволяло прокурору починати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення як за письмовим зверненням потерпілого так й за усним. Аналогічне положення, як на наш погляд доцільно б було впровадити й до процедури відкриття прокурором або слідчим кримінального провадження у формі публічного обвинувачення.

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що існуюче чинному КПК положення,

що не дозволяє прокурору самостійно, за власним переконанням, розпочати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення щодо вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, які відносяться до категорії приватного обвинувачення, а також навіть за умов знаходження потерпілого у безпорадному стані, залежності від обвинуваченого чи з інших причин, що унеможливають захист потерпілим своїх законних інтересів, є як на наш погляд, явищем необґрунтованого збільшення впливу принципу диспозитивності на процедуру початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. За вказаних умов беззастережне обмеження процесуального впливу прокурора на початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення матиме скоріш негативні наслідки в цілому для всієї процедури кримінального провадження у справі, а також й для самого потерпілого. Також, положення закону щодо початку прокурором кримінального провадження категорії приватного обвинувачення лише за наявності виключно письмової форми звернення потерпілого, в цілому негативно впливатиме на своєчасне та у повному обсязі виконання завдання кримінального провадження представником публічного обвинувачення. Отже, як на нашу думку, подібні недоліки, що містяться у чинному КПК, потребують відповідного вирішення з боку законодавця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горлова С.В. Уголовное преследование как проявление публичности в уголовном процессе : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Горлова Светлана Вениаминовна. — Челябинск, 2006. — 273 с.
2. Закон України «Про звернення громадян» № 393/96-ВР від 02.10.1996 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=393%2F96-%E2%F0>.
3. Корякин И.П. Отрасль права и институт права (аксиология цивилитарного права) / Корякин И.П. — Караганда : Караганд. юрид. ин-т. МВД Республики Казахстан, 2004. — 288 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/upk/20110127/document.htm>.
5. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://online.prg.kz/Document/Default.aspx?doc_id=1008442.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.consultant.ru/popular/upkrf/>.
7. Указ Президента України «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» № 311/2008 від 08.04.2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/7703.html>.
8. Шумський П.В. Прокуратура України: навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів / Шумський П.В. — К. : Вентурі, 1998. — 336 с.

